

THE IMPACT OF ROMANIA'S ENTRY INTO THE WORLD WAR I ON EUROPEAN MILITARY ACTIONS IN AUTUMN 1916

Gavriil Preda

Assoc. Prof., PhD, "Dimitrie Cantemir" University of Bucharest

Abstract In 1916 Romania entered the war along with the states of the Entente and against the Central Powers. Romania's military action had important consequences on the military operations on the European battlefields in the latter part of 1916. The Central Powers concentrated more than 40 divisions against Romania, which contributed to the reduction of German offensive pressure in France and the Austro-Hungarian one in Italy. The Central Power armed forces defeated the Romanian army in the autumn of 1916 and forced Russia to dispose important military resources in support of the Romanian army.

Keywords: military convention, strategic surprise, West front, Oriental front, secondary front

Atragerea României în războiul mondial care se desfășura de peste doi ani a fost un obiectiv geostrategic al ambelor tabere beligerante: Antanta și Puterile Centrale. Fiecare alianță militară a recurs la o varietate de modalități – influențarea opiniei publice românești și a unor lideri politici importanți, presiuni diplomatice, concesiile economice, amenințări militare, promisiuni teritoriale etc. – menite să determine factorii de decizie politică și militară de la București să renunțe la neutralitate și să angajeze România în conflict.

Ipoteza noastră de cercetare urmărește să analizeze dacă intrarea statului român în războiul mondial a avut sau nu un impact major asupra acțiunilor militare desfășurate pe continentul european în toamna anului 1916.

Poziția statului român înainte de război era una complicată, fiind „eclipsat de vecinătatea a două imperii enorme”, după cum plastic o caracteriza Winston Churchill în memoriile sale [1, 1930, p. 70]. După declanșarea conflictului mondial, situația geopolitică s-a agravat și mai mult datorită faptului că imperiile vecine, Rusia și Austro-Ungaria se aflau în tabere adverse. În noile condiții, valoarea strategică a teritoriului și a resurselor economice ale României au crescut în mod semnificativ. România era un „important factor economic în Sud-Estul Europei”, iar rolul său de furnizor de cereale și produse petroliere către Germania și Austria, de care acestea două țări „duceau mare lipsă”, dobândise „o importanță enormă în timpul războiului”, aprecia ministrul rus de externe, Serghei Sazonov. Ca urmare, în viziunea Sankt Petersburgului, „scopul principal al politicii Antantei trebuie să fie ruperea României de Puterile Centrale” [2, 1996, p. 374]. Marile puteri ale Antantei au înțeles că pentru înfrângerea adversarilor aveau nevoie și de forțele unor state mai mici, precum Serbia, România, Grecia ș.a., care, la rândul lor, sperau ca având ajutorul aliaților să își poată îndeplini interesele naționale. În opinia marilor puteri din Antanta, fronturile de luptă deschise de statele mici erau considerate „secundare” [2, 1996, p. 328] și aveau rolul de „paratrăznet”, fiind sacrificate adesea pentru salvarea situației de pe fronturile principale.

Presiunile concentrice exercitate de cele două mari alianțe, la care se adăuga și pericolul declanșării unui atac „preventiv” din parte acestora asupra României.[3, 1979, pp. 238-239] duceau la concluzia că într-un fel sau altul statul român va fi obligat să intre în război. În același timp era cunoscut faptul că interesul fundamental al României era de a-și realiza unitatea național-statală. În contextul unui conflict care se desfășura pe aproape tot continentul european, în Africa, Orientul Mijlociu și Apropiat, guvernul român a înțeles că la încheierea păcii harta politică a lumii va fi modificată. În contextul existent, guvernul de la București a analizat variantele pentru ieșirea din neutralitate, fiind deja avertizat de faptul că țările neutre „nu vor fi primite la Conferința Păcii și nici nu vor avea dreptul să își expună revendicările lor” .[4, 1998, p.5]. Fără a renunța la drepturile sale legitime (teritoriale, etnice, istorice, culturale, economice, religioase etc.) privitoare la Basarabia, dar și ținând cont de componența celor două tabere beligerante, guvernul condus de I.I.C. Brătianu a optat pentru alianța cu Antanta, întrucât acest demers crea premisele cele mai favorabile pentru recunoașterea drepturilor României asupra teritoriilor românești aflate sub stăpânirea Austro-Ungariei și posibilitatea unirii acestora cu țara. Ideea unui stat național unitar român și a rolului pe care acesta îl va putea avea într-o în arhitectura statală europeană postrăzboi, mai ales în regiunea de sud-est a continentului, a fost cu greu agreată de marile puteri din Antanta. Această recunoaștere a cerințelor guvernului de la București s-a obținut numai după lungi și tensionate negocieri purtate în perioada 1914-1916 la Sankt Petersburg, Paris, Londra și Roma pe problemele teritoriale, militare și politice ce interesau România. Trebuie spus că situația dificilă a armatelor franceze a determinat guvernul de la Paris să aibă cea mai flexibilă poziție față de cerințele românești, comparativ cu celelalte mari puteri ale Antantei. Diplomația franceză a făcut eforturi pentru a realiza o apropiere între pozițiile României și Rusiei, mai ales pe problemele teritoriale și militare negociate, toate aceste eforturi având drept scop obținerea colaborării militare a României.

Decizia României de la 14/27 august 1916 de a intra în război alături de statele Antantei a fost luată într-un moment când balanța de putere dintre cele două tabere beligerante făcea greu de anticipat victoria vreuneia din părți și a avut o influență majoră asupra evoluțiilor militare europene din ultima parte a anului 1916. Situația de pe fronturile de luptă din Europa nu era favorabilă forțelor Antantei. În Franța armatele germane continuau ofensiva în regiunea Verdun, urmărind „măcinarea” și epuizarea capacității de luptă a armatei franceze. „Moara morții” de la Verdun provocase armatei germane pierderi de peste 240.000 oameni, iar celei franceze de circa 275.000 oameni, fără ca soarta campaniei să fie decisă[5, 1991, p. 43]. Cealaltă bătălie importantă de pe frontul de vest, ofensiva de la Somme, declanșată la 1 iulie 1916 de către forțele engleze și franceze nu „reușise nici măcar să împiedice pe pe germani să transfere 18 divizii pe frontul de răsărit pentru a opri ofensiva rusă”, aprecia Lloyd George.[6, 1935, p. 368]. Pe frontul din estul Europei, ofensiva Brusilov, deși dăduse armatei austro-ungare lovituri foarte grele - circa 1,5 milioane de oameni morți, răniți și dispăruți, cucerirea unui teritoriu de peste 25000km² și capturarea unor mari cantități de material de război -, își pierduse vigoarea și arăta incapacitatea armatei ruse de a obține victoria decisivă pe acest teatru de operații militare.

Prin Convenția militară încheiată la 4/17 august 1916 marile puteri ale Antantei se asigurau de colaborarea militară a României și, la rândul lor, se obligau să respecte angajamentele de susținere a forțelor române prin ofensive executate în Bucovina și Galiția, la Salonic și în Dobrogea, precum și de asigurare ritmică cu muniții și materiale de război a armatei române. Puterile Antantei erau conștiente de riscurile la care supuneau România, cunoscându-se foarte bine faptul că armata acesteia era insuficient înarmată. [2, 1996, p. 374] [4, 1998, pp. 17-18] [6, 1935, p. 366]. Situația de la începutul lunii august 1916 de pe fronturile de luptă, atât din

vest, cât și din răsărit, arăta că eforturile de război al aliaților ajunseseră la limită.[7, 2004, p. 170] și că era foarte puțină disponibilitate de a-și respecta angajamentele asumate prin Convenția militară semnată cu România[4, 1998, p. 49]. În concluzie România a intrat în război într-un moment nefavorabil din punct de vedere militar, „în cele mai grele și penibile condiții.[7, 2004, p. 117]”, deși guvernul român făcuse toate eforturile pentru a evita o astfel de situație.

Decizia guvernului de la București de a se alia cu Antanta a constituit una dintre cele mai importante hotărâri strategice luate în politica europeană în anul 1916, iar adevărata valoare a intrării României în război a reieșit din impactul deosebit avut asupra evoluției militare și politice și a raporturilor dintre partenerii din ambele tabere beligerante, din ultima parte a anului respectiv. „Națiunea franceză în întregime aplaudă decizia prin care România își ia cu curaj locul printre apărătorii cauzei dreptului și civilizației” scria premiul francez Aristide Briand într-o telegramă din 15/28 august 1916.[8, 1975, p. 195]. Țarul Nicolae al II-lea îl felicita pe regele Ferdinand pentru înțeleapta decizie luată cu privire la intrarea în război alături de Antanta.[9, 1983, doc 231]. La rândul său, Edvard Grey aprecia „valoarea ajutorului României pentru atingerea scopului dorit – o pace durabilă și libertate pentru fiecare țară” .[10, 1916-1917, f. 45].

Presa timpului, fie din statele aflate în conflict, fie din statele neutre, a evidențiat consecințele multiple, imediate și de viitor ale acțiunii statului român asupra balanței de forțe de pe continentul european. „Declarația de război făcută de români Austro-Ungariei este un fapt a cărui importanță nu va scăpa nimănui. Ea vine la timp, și cine va dori să considere, reflectând, condițiile politice și militare în care se găsea noua noastră aliată, de la începutul războiului, va recunoaște imposibilitatea ei de acționa altfel”, se arăta într-un articol publicat de ziarul „Le Temps” din august 1916 [11, 1988, p. 392]. Aprecieri la fel de favorabile erau publicate de ziarele din Italia, Anglia, Rusia, Belgia, Statele Unite ale Americii etc. În ziarul londonez, „The Evening Star” din 15/28 august 1916 se sublinia că „motivul care determină România să intre în război este satisfacerea aspirației ei naționale”, evidențiind faptul că „armata României nu este un factor mic în această nouă aliniere a puterilor”. O abordare asemănătoare se regăsea și în paginile ziarului rus „Novoie Vremia”, unde se aprecia că prin gestul său „României i s-a deschis posibilitatea reunirii cu pământul românesc vechi, pe care sub puterea austro-ungară, trăiește o întreagă treime a poporului român” .[11, 1988, p. 392-393].

În statele din coaliția Puterilor Centrale intrarea României în război provocat o puternică emoție, atât în opinia publică, cât și la nivelul factorilor politici și militari.[12, 1925, p. 208]. Ziarele germane și austriece au acordat o atenție deosebită intrării României în război, au condamnat „manevra perfidă” a guvernului de la București, dar au evidențiat faptul că noul adversar va impune „noi eforturi” armatelor proprii, că lupta pentru controlul spațiului balcanic „se va da pe viață și pe moarte”, iar acțiunea statului român, reprezenta un „fapt decisiv, cu grele consecințe” pentru desfășurarea ulterioară a războiului.[4, 1988, p. 94-95]. Se recunoștea în mod indirect faptul că angajarea României alături de Antantă reprezenta un mare eșec diplomatic, economic și militar pentru Puterile Centrale.

Se cuvine precizat faptul că intrarea României în război nu a produs o mare surpriză la nivelul conducerii militare de la Berlin și Viena. Înaltele comandamente ale Puterilor Centrale și ale aliaților lor din Balcani aveau informații despre probabilitatea ca România să se alăture statelor din Antanta. Ca urmare, comandamentele respective au analizat în vara anului 1916 probabilitatea unui conflict împotriva României și au elaborat planuri de campanie corespunzătoare acestei situații. Cu aproape trei săptămâni înainte ca România să intre în război a fost încheiat la Pless un acord militar între Germania, Austro-Ungaria și Bulgaria, la care a

aderat ulterior și Turcia, care prevedea planul de invazie asupra statului român și măsurile necesare.[13, 1937, p. 13-14].

Declarația de război a României din 14/27 august 1916, a venit însă “în mod surprinzător de timpuriu” pentru comandamentele Puterilor Centrale, care estimau că “intrarea în războiu – dacă urma să se producă chiar în acel an – trebuia să aibă loc după strângerea recoltei, adică spre sfârșitul lunii Septembrie” .[13, 1937, p. 15]. Mareșalul von Hindenburg nota că: „În consecință, declarația de război a României care a avut loc la 27 august (stil nou, n.n.s.) ne-a găsit aproape complet nepregătiți în fața noului nostru inamic”[2, 1996, p. 202]. Această eroare de evaluare a intențiilor României a provocat o gravă criză de comandament la cele mai înalte eșaloane din armatele Puterilor Centrale. La 16/29 august, generalul Erich von Falkenhayn a fost demis din funcția de șef al Marelui Cartier General german și înlocuit cu mareșalul Paul von Hindenburg. Schimbarea anunța o altă viziune referitoare la prioritățile strategice ale Puterilor Centrale, fiind bine cunoscut faptul că von Hindenburg era specializat pe problemele frontului din est. Primul obiectiv al noii echipe de comandă germane a fost rezolvarea gravei crize strategice provocate de intervenția României în război. Generalul Ludendorf aprecia că „La situation, au cours de laquelle le feld-maréchal et moi avions été appelés au G. Q. G., était tendue à l’extrême: notre grande guerre défensive, que nous avions jusque-là menée en employant le meilleur procédé de guerre : l’attaque, était devenue exclusivement une guerre de position. L’Entente avait mis en ligne toutes ses forces pour frapper un coup puissant et, à ce qu’elle croyait, le dernier grand coup; elle nous acculait à la défensive et de plus provoquait l’entrée en guerre de la Roumanie. Il fallait s’attendre à ce qu’elle intensifiât ses attaques sur le front Ouest, en Italie, en Macédoine et au sud du Pripet, pendant que les Roumains, renforcés par les Russes, pousseraient vers la Transylvanie en pénétrant dans le flanc droit ouvert de notre front Est, ou bien vers la Bulgarie, en partant de la Dobroudja. A chacun de ces deux endroits, nous devons recevoir un coup mortel”. [14, 1920, p. 264]. O altă consecință a intrării României în conflict a fost accelerarea procesului de unificare a conducerii de război a coaliției Puterilor Centrale, care a fost asumată de împăratul Wilhelm al II-lea după 24 august/ 6 septembrie 1916. Era de așteptat că „programul Hindenburg” însemna mutarea atenției principale din occident către frontul din răsărit, preponderent împotriva României, considerându-se că acțiunea sa din 14/27 august 1916 era un eveniment care putea decide soarta războiului mondial.”Niciodată o putere atât de mică ca România nu avusese ocazia de a juca în istoria omenirii un rol de decizie atât de mare și într-un moment atât de favorabil. Niciodată până acum două state atât de puternice ca Germania și Austria nu fuseseră, ca în cazul de față, la discreția desfășurării de forțe a unei țări a cărei populație număra abia a 20-a parte din propria lor populație” [2, 1996, p. 204]. Generalul Ludendorf recunoștea că acțiunea României a reprezentat un pericol grav pentru Puterile Centrale, iar decizia de mutare a centrului de efort pe frontul de răsărit a fost dificil de luat. „La situation sur le front Ouest était tendue à un point que je n’aurais imaginé, mais je ne vis pas du premier coup d’œil toute sa gravité. Ce fut un bien. La résolution importante de retirer du front Ouest, engagé dans de si durs combats, plus de divisions encore et les envoyer à l’Est, pour y rétablir la situation par une offensive et porter à la Roumanie un coup décisif, eût été trop difficile à prendre”. [14, 1920, p. 270].

Profitând de șocul provocat de intrarea în război și de superioritatea numerică deținută la începutul campaniei, armata română a trecut Munții Carpați și a declanșat operația de eliberare a Transilvaniei. În timp ce majoritatea forțelor române (circa 75%) erau angajate pe frontul din nord, în ofensiva din Transilvania, armata bulgară, întărită cu divizii germane și turce a trecut la ofensivă în sudul Dobrogei și a cucerit Turtucaia și Silistra. România era prinsă între două

fronturi de luptă. Pericolul apărut pe frontul de sud a determinat comandamentul român să modifice planul de campanie inițial, oprind ofensiva din Transilvania pentru a executa pe frontul din sud o operație ofensivă împotriva armatelor bulgare, germane și turce, cunoscută în istoriografie sub numele de „manevra de la Flămânda”. Modificarea planului de campanie prin mutarea centrului de greutate al operațiunilor militare de pe frontul de nord, unde se desfășura cu succes ofensiva planificată, pe frontul de sud și apoi revenirea la planul inițial a fost o greșeală a înaltului comandament român. Indeciziile strategice ale Marelui Cartier General român se datorau și faptului că armatele aliate nu s-au angajat în executarea operațiilor ofensive asumate prin Convenția militară. În consecință, comandamentele Puterilor Centrale au avut timpul necesar și posibilitatea să aducă divizii de rezervă și de pe alte sectoare de front, să le concentreze în Transilvania și să preia inițiativa strategică pe frontul românesc.

Generalul Falkenhayn a fost numit comandantul operațiunilor de pe frontul din Transilvania, unde se urmărea zdrobirea rapidă a armatei române având în vedere doarea și mobilitatea superioară a trupelor germane, precum și marea lor experiență de război. Pe timpul operațiilor desfășurate de trupele române în Transilvania și Dobrogea în lunile august-septembrie 1916, s-a constatat o scădere în intensitate a acțiunilor ofensive pe frontul rusesc și la Salonic, ceea ce a permis Puterilor Centrale să concentreze împotriva României numeroase divizii aduse de pe celelalte fronturi europene. Ca urmare, armata română a fost obligată să lupte pe două fronturi a căror lungime depășea 1500 km, în condițiile unei evidente superiorități numerice și tehnice a forțelor adverse, inclusiv în planul experienței de război. Situația nefavorabilă a armatei române s-a agravat și din cauza neputinței sau lipsei de voință a aliaților de a-și respecta angajamentele asumate prin Convenția militară.[15, 2010, pp. 95-102], situație care a permis Puterilor Centrale să își mute centrul de greutate al acțiunilor militare împotriva României după intrarea acesteia în război. Din august și până în decembrie 1916, Puterile Centrale au adus pe frontul românesc 47 de mari unități dintre care: 21 germane (16 divizii și 5 brigăzi), 17 austro-ungare (11 divizii și 6 brigăzi), 6 bulgare și 3 turce, împotriva cărora armata română acționa cu 25 divizii de infanterie și cavalerie. Se poate constata numărul marilor unități germane era aproape de 50% , ceea ce demonstrează interesul major acordat frontului românesc de Marele Cartier General german.[11, 1988, p. 500]. Într-un interval de timp de aproape patru luni armata română a fost învinsă, dar nu nimicită, iar aproximativ 2/3 din teritoriul românesc a fost ocupat de trupele adverse.[16, 2003, p. 435]. Trebuie semnalat faptul că prin victoria obținută pe frontul românesc, comandamentele germane și austro-ungare au preluat inițiativa strategică generală pierdută câteva luni mai înainte. De pe teritoriul românesc ocupat, administrația militară germană a exploatat importante cantități de produse agro-alimentare și petrol, resurse care dobândiseră „o importanță decisivă” pentru Germania și Austria în condițiile blocadei economice care afecta în mod semnificativ economia de război a acestor mari puteri.[14, 1920, p. 424].

Impactul provocat de înfrângerea armatei române și mai ales consecințele sale au fost analizate și comentate de militari și oameni politici contemporani cu evenimentele și care au indicat responsabilitatea nemijlocită ce revenea marilor puteri din Antanta față de acest deznodământ dramatic.[17, 1980, p. 233]. Cazul României a arătat cum un succes militar, politic și diplomatic precum a fost intrarea acesteia în război alături de Antantă a devenit un eșec al aceleiași grupări militare datorită nerespectării angajamentele militare asumate față de mai micul lor aliat. Zdrobirea armatei române „s-a făcut sub privirile Aliaților, care asistau cu brațele în sân ca la o reprezentație”, afirma cu deplin teamei, atașatul militar român de la Roma maiorul Ioan Trăilescu”.[10, 1917, f. 35]. În opinia acestui specialist militar, „mai multă importanță” au acordat Puterile Centrale „intrării noastre în acțiune, probată prin imensele eforturi ce ei au

trebuie să le facă pentru a ne reduce și imobiliza temporar”, decât „armatele aliate care nu au putut să ne secondeze cu nici un atac care ar fi reținut sau atras o bună parte din enormele forțe aruncate de adversari asupra-ne” ”.[10, 1917, f. 34].

În concluzie se poate afirma că intrarea României în războiul mondial a avut un impact major în plan militar, economic, politic, diplomatic etc., iar consecințele deciziei românești s-au resimțit în ambele tabere beligerante. În plan strategic a dus la schimbarea direcției principale de efort în strategia Puterilor Centrale de pe frontul de vest pe frontul oriental. Înfrângerea armatei române a avut influențat pozitiv moralul armatelor Puterilor Centrale, iar exploatarea economică a teritoriului românesc cucerit a dus la o creștere a puterii de rezistență a blocului austro-german, limitând într-o anumită măsură gravele probleme economice provocate de războiul de uzură impus de Antanta. Pe de altă parte, intervenția României a fost „paratrăznetul” ideal care a atras riposta violentă a forțelor Puterilor Centrale și a oferit armatelor Antantei răgazul necesar refacerii și reorganizării pentru vitoarele campanii.

REFERINȚE BIBLIOGRAFICE:

- [1]Wiston Churchill, *La crise mondiale, tome III, 1916-1918*, Paris, 1930.
- [2]*România în timpul primului război mondial. Mărturii documentare*, vol. I, Editura Militară, București, 1996.
- [3] Mircea N. Popa, *Primul război mondial. 1914—1918*, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1979.
- [4] Dumitru Preda, *România și Antanta*, Institutul European, Iași, 1998.
- [5] Nicolae Ciobanu, E Bădălan, *Cronologia primului război mondial*, Editura Academiei de Înalte Studii Militare, București, 1991.
- [6] George Lloyd, *Mémoires de guerre*, vol. II. Payot, Paris, 1935.
- [7] General Vasile Rudeanu, *Memorii din timpuri de pace și război, 1884-1929*, Editura Cavallioti, București, 2004.
- [8]Vasile Vesa, *România și Franța la începutul secolului al XX-lea (1900-1916). Pagini de istorie diplomatică*, Cluj Napoca, 1975.
- [9]*1918 la români. Desăvârșirea unității național-statale a poporului român. Documente externe 1879-1916*, vol. I, București, 1983.
- [10] Arhivele Militare Române, fond Marele Stat Major, Secția 2 Informații, dosar 472/1916-1917.
- [11] *Istoria militară a poporului român*, vol. 5, *Evoluția organismului military românesc de la cucerirea independenței de stat până la înfăptuirea Marii Uniri din 1918. România în anii primului război mondial*, Editura Militară, București, 1988.
- [12]Constantin Kirițescu, *Istoria războiului pentru întregirea României, 1916-1919*, Ediția a II-a, vol. I, Editura Casei Școalelor, București, 1925.
- [13]Erich von Falkenhayn, *Campania Armatei 9-a împotriva românilor și rușilor 1916/1917*, București, 1937.
- [14]Erich Ludendorff, *Souvenirs de guerre*, tome I, Payot & CIE, Paris, 1920.
- [15]Vasile Popa, *Misiunea generalului Coandă la Stavka (1916-1917)*, Editura Militară, București, 2010.
- [16]*Istoria Românilor*, vol VII, tom II, *De la Independență la Marea Unire (1878-1918)*, coord acad. Gheorghe Platon, Editura Enciclopedică, București, 2003.
- [17]*File din istoria militară a poporului român. Studii*, Editura Militară, București, 1980